

3. Закон України від 12 листопада 2015 року «Про Державне бюро розслідувань» [Текст] // [електронний ресурс] - режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19/print>.

4. Закон України від 14.10.2014 року «Про Національне антикорупційне бюро України» [Текст] // [електронний ресурс] - режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1698-18>.

5. Закону України 14.10.2014 року «Про запобігання корупції» [Текст] // [електронний ресурс] - режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1700-18>.

6. Кримінальний кодекс України [Текст] // [електронний ресурс] - режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/2341-14>.

7. Середюк В.Ю. Про найбільш поширені форми та зміст корупційних проявів у діяльності правоохоронців / В.Ю. Середюк // Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (8 листопада 2019 року) / уклад. О.В. Авраменко, С.С. Гнатюк, І.І. Сидорук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. - С. 205-206.

8. Шинкаренко, Н. В. Причини виникнення корупції в органах Національної поліції України / Н. В. Шинкаренко // Право і безпека. - 2016. - № 3 (62). - С. 104-107.

9. Яцків І. І. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. - С. 18.

Сірий Микола Іванович, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

БАЗОВІ ЗАСАДИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ

В останні двадцять років антикорупційна проблематика зайняла місце топ-теми як на міжнародному рівні, так і на рівні багатьох національних правових систем. З яскраво окресленою послідовністю напрямок боротьби з корупцією відображається в порядку дня економічних та безпекових міжнародних форумів, у міжнародних конвенційних документах, в заходах практичної міжнародної політики. Цей напрямок утримує одне із центральних місць у інформаційній сфері та в середовищах соціальної активності. Під гаслами боротьби з корупцією проводяться виборчі компанії, формуються владні управлінські стратегії, обирається пріоритетність у законодавчій сфері, реалізуються проекти організаційної трансформації правоохоронної системи та системи правосуддя.

Така надмірна увага до даного соціального ракурсу, як вбачається, стала результатом масштабної ідеологічної кризи в системі соціального управління. Швидкий розвиток сучасних технологій, нові

можливості економічної концентрації, неврегульованість ринків капіталів, робочої сили, товарів та надання послуг, міграційні проблеми, глибокі політичні кризи в житті окремих країн і кризові явища у міжнародній політиці та інші причини обумовили нові реалії в житті соціальних систем, які потребують управлінських змін та оновлення інструментів соціального управління, насамперед, на ідеологічному рівні. Відсутність дієвої трансформації в основоположних організаціях життя сучасного суспільства сформувало тренд «пошуку винного у всіх бідах» саме у владних кабінетах. На цьому фоні розуміння загальновідомих соціальних закономірностей про те, що корупція як хвороба влади є наслідком більш масштабної хвороби суспільства, штучно було переведено на другий план.

Звісно, зосередження фокусу соціальної уваги на проблемах антикорупційної боротьби дозволило зробити суттєві кроки у розвитку демократичного суспільства. У п. 2 Резолюції ПАРЕ «Корупція як загроза верховенству права» №1943 (2013) від 26 червня 2013 року вірно зазначено, що корупція ставить під загрозу нормальне функціонування державних установ та відволікає органи державної влади від їх призначення, яке полягає в служінні суспільним інтересам. Вона порушує законодавчий процес, впливає на принципи законності та правової визначеності, дозволяє певний ступінь сваволі в процесі прийняття рішень і має руйнівний вплив на права людини. Крім того, корупція підіриває довіру громадян до інститутів влади.

Попередні кроки, що були втілені в життя в цій царині, а саме, рекомендації та резолюції про боротьбу з корупцією (Резолюція 1214 (2000)), належні практики у питаннях про вибори та у питаннях, що стосуються політичних партій (Резолюція 1264 (2001) та Резолюція 1546 (2007)), конфлікт інтересів (Резолюція 1554 (2007)), стан демократії і прав людини в Європі (Резолюція 1547 (2007) та Рекомендація 1791 (2007)) та лобювання в демократичному суспільстві (Європейський кодекс належної поведінки при лобюванні) (Рекомендація 1908 (2010)), з очевидністю дали свої результати.

За останнє десятиріччя в країнах Європи відбулося надзвичайно інтенсивне впровадження Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (СЄД № 173), додаткового протоколу до неї (СЄД № 191) та Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією (СЄД № 174). Дієвою є робота, яку постійно проводить Група держав проти корупції (ГРЕКО).

Реалізуючи свою євроінтеграційну політику, Україна активно впроваджує у життя вказані рекомендації щодо посилення нагляду за фінансовою та банківською сферою, здійснення моніторингу електронних переказів грошових коштів, ефективного розслідування фактів участі банків та інших фінустанов у корупції. Процес криміналізації правопорушень, пов'язаних з корупцією, набув підкреслених соціальних акцентів. При цьому, на законодавчому рівні

виразно прослідковується лінія на виокремлення корупційних діянь від інших видів правопорушень.

В останні роки в Україні запроваджено суворі правила щодо декларування майна, доходів і фінансових та інших інтересів членами уряду і парламенту, державними службовцями та посадовими особами органів місцевого самоврядування, суддями і прокурорами, а також створено спеціальні органи контролю в цій сфері. Під антикорупційний контроль поставлена діяльність політичних партій і політичних рухів, державних службовців. В економічній сфері відкрито інформацію про особи власників та керівників юридичних осіб.

В останній період було суттєво спрощено процедури конфіскації майна у фізичних та юридичних осіб, які не можуть довести на законній основі, що воно отримане легальним шляхом.

На цій основі держава намагається сформувати свою сталу політику в цій сфері та реалізувати мету відновлення довіри суспільства до демократичних інституцій та їх ефективності. Як справедливо зазначається, демократія є ефективною, тільки якщо народ довіряє тим, хто урядує, а ця довіра невідворотно втрачається, коли високопосадовці та їх призначенці займаються діяльністю, що викликає підозру у злodianні та корупції [1, с. 4].

Аналізуючи поточну ситуацію в Україні, Володимир Дубровський та Джон Лаф обґрунтовано наголошують на тому, що антикорупційні реформи - це дещо інше, ніж вибудова системи покарання за корупційні дії, оскільки така «лобова стратегія», що обмежується ув'язненням корумпованих чиновників, не змінить суті системи. Натомість слід заохотити владні групи, які стоять на чолі цієї системи, до еволюції від пошуку ренти до продуктивної діяльності, що створює цінність. [2, с. 1].

Як відомо загальний аналіз антикорупційної проблематики ґрунтується на тому, що корупція, насамперед, розглядається у площині таких основних вимірів, як культура, політика та економіка. Якщо та чи інша країна має суттєві проблеми з корупцією, то це свідчить про глибокі ускладнення в сфері культури соціальних відносин, в організації політики та економіки. Відтак, основне завдання з подолання корупції має формулюватися не в рамці «знищення корупції», виключно, правоохоронними методами, а у форматі стратегічного підвищення загальної ефективності, справедливості та законності держави [3, с. 5].

Сучасний досвід антикорупційної протидії виразно вказує на те, що зазвичай у оцінці стану корупції в конкретному суспільстві домінує саме зовнішній фактор. Країни більш високого економічного розвитку визначають стан корумпованості соціального середовища слабкіших країн, виходячи із своїх критеріїв і свого розуміння належного врядування [4, с. 2].

Вказані застереження є вкрай важливими при формуванні антикорупційної політики у сучасній демократичній державі. Вони фактично складають базові засади загального стратегічного розуміння у цій справі.

При формуванні національної антикорупційної політики слід, насамперед, орієнтуватися на потреби соціальної системи в цілому, а не лише на проблемах окремих сегментів, зокрема владних. Очевидно, що модерна антикорупційна політика має бути частиною стратегії політичного оновлення країни, переведення її із режиму «ручного управління» в режим роботи дієвих сучасних політичних інструментів. Політична система має позбавлятися політичних проєктів лідерського типу, «партій однієї особи» і наповнюватися партіями ідеологічного змісту з чітким визначенням власного виборця. Інструменти політичної відповідальності влади повинні тісно пов'язуватися з інструментами формування довіри.

В економічному сегменті антикорупційна політика має рухатися у контексті децентралізації, деолігархізації, демонополізації, активного розширення ринку у бік свободи руху капіталів, робочої сили, товарів та послуг.

У культурологічному аспекті ця політика має реалізовувати не заклик до тотальної боротьби з корупцією, а, насамперед, пропозицію впровадження іншого способу соціальних відносин.

У правовому сегменті успіх антикорупційної стратегії прямо пов'язується із утвердженням верховенства права, законності, справедливого правосуддя. І, навпаки, спроби «прискорити боротьбу» на основі хибних юридичних конструкцій приречені на негативний результат.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. Хавронюк М.І. - К.: Ваге, 2018. - 472 с.

2. Дубровський В., Джон Лаф. Україна має зосередитися на запобіганні корупції, а не покаранні / <https://voxukraine.org/uk/ukrayina-maye-zosereditisya-na-zapobiganni-koruptsiyi-a-ne-pokaranni-velikij-antikoruptsij-py-apalil>

3. Роуз-Екerman Сьюзен. Корупція та урядування.